

151581 CONYVTAA 62811

Țara Noastră

DIRECTOR: OCTAVIAN GOGA

ANUL V

Nr. 41

12

OCTOMVRIE

1924

In acest număr : Săcuii la Arene de Octavian Goga; Rămas bun, poezie de Ion Gorun; Literatură fără țară și scriitorii fără pașaport de Alexandru Hodoș; Marele provocator de G. M. Ivanov; Colonizările în Ardeal de Ion Iacob; Un om imoral de Al. Lascarov-Moldovanu; Sistemul administrației financiare de P. Nemoianu; Omul și politica de Victor Jinga; Gazeta rimată: Cu ochii 'nchiși... de Costică Pertractare; Insemnări: Ardealul și partidele politice; Cine a plagiat? Naționalismul activ; Un program secret; Amnestie; Prefecți călători; Concurență între confracți; Un portretist; etc.

CLUJ

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: PIAȚA CUZA VODĂ NO. 16
ABONAMENTUL PE UN AN 300 LEI

Un exemplar 8 Lei

© BCUCluj

Țara Noastră

Săcuii la Arene

Câte nu s'ar putea scrie despre banchetul recent oferit la Arenele Romane dlui Jean Th. Florescu de către partizanii săi. Vesela agapă, cu toată retorica ei, a reconstituit ca printr'o baghetă magică un capitol condensat din tradiționala bucătărie politică dela București. Cinci mii de amici, după alte versiuni șapte mii, s'au strâns laolaltă să sărbătorească pe înduioșatul tribun al poporului. A fost însuflețire, a fost emoție și vin de Drăgășani, și în mijlocul sgomotoasei manifestațiuni de solidaritate d. C. Dissescu a pronunțat un mișcător discurs, în care se detesta vechea formulă *panem et circenses*, și se lansa nevoia unei ierarhii a valorilor morale în societatea românească. Au vorbit alții, a vorbit sărbătoritul însuși, făcând bine meritele elogiilor democrației care a mișcat și de astădată rândurile cetățenilor pentru o mare idee. Cum zic, câte nu s'ar putea scrie despre această pagină sugestivă, cu tot pitorescul și toată elocința ei. Ea ne-a reîmprospătat senzații și imagini uitate din zilele bune ale răposatului Caragiale. De ce n'am fi însă mai mult spectatori decât analiști, la astfel de prilejuri inofensive, când renasc pe-o clipă îndemnuri întârziate din vremuri apuse, și când în definitiv d. I. Th. Florescu cu seninătatea și gentilețea lui întrunește toată simpatia noastră. Să fim indulgenți, deci, și să trecem înainte fără nici o specială înbufnare, trimițând și noi urări vesele idolului Capitalei.

O singură notă ne oprește locului pentru moment și tulbură unda de blândețe în care ne-am înfășurat. Cetim în ziare, că la acest banchet au luat parte și cinci sute de săcui veniți anume să prăznuiască și ei acolo în Parcul Carol. Iată chestiunea care ne pune pe gânduri și fără să vrem ridică un val de întrebări.

Ce legământ misterios a împins această masă de oameni spre Arene? De când e d. J. Th. Florescu protectorul lor, prin ce miracol a isbutit să-i urnească din vizuină și să-i așeze la masă cu cetățenii

liberali din culoarea de albastru, unde temutul elector e iubit și admirat? Sunt ei oare expresia gratitudinii pentru chibzuita operă a partidului pe seama lor, sau sunt numai aderenții personali ai fostului ministru de Justiție? Iată puncte de întrebare fără răspuns. Dar nenumărarea merge și mai departe. Ce-au înțeles acești bieți călători din toată povestea asta, ce învălmășală s'a făcut în capul lor, și cu câtă îngăduință vor primi ei de-aci înaintea politica școlară, de pildă, a domnului Anghelescu, împreună cu toate cadourile actualei guvernări?

Rețeta a fost, în adevăr, foarte puțin complicată, și dacă conmesenii sunt de acord cu toții că a reușit, noi ne permitem totuși o opinie separată. Pentru noi, prezența acestor săcui e un certificat caracteristic al spiritului pripit de suprafață, cu care se judecă de-atâtea ori cele mai dificile probleme ale vieții de stat, de către oameni și partide aduse la conducerea țării. Nu-i facem, Doamne păzește, vre-o învinuire dlui J. Th. Florescu. D-sa nu e decât reprezentantul tagmei, exponentul fericit al unei mentalități. E logica partidului liberal la mijloc, din care radiază nenumărate soluții zilnice pentru ocrotirea mulțimilor aici în Ardeal. Călăuziți de aparențe, fără a cântări rostul lucrurilor, sugrumând pur și simplu în banchete ori-ce sbucium local, ei au făcut din elementul decorativ o rațiune de stat, în care par a crede cu sinceritate. Acest iluzionism curios, găunos și uzat, a avut nevoie și de prezența celor cinci sute de săcui. Firește, nimeni nu se mai întreabă, ce rămâne în urmă, cum se depreciază moneda politică în ochii noilor cetățeni, și cât de puternic se ridică criticismul popular după această falsificare optică de ieftină calitate...

Din nenorocire, nu numai la Cik-Sereda se pătimește din pricina amintitului sistem. Toate provinciile noi, cu mizeriile lor multiple, sunt aruncate pradă acestei concepții ciudate. În fiecare colț năvălește dela centru agentul ei, care cu-o remarcabilă viteză rezolvă acte și împarte soluții. Nemulțumirile fierb pretutindeni, intruși sau imorovizați sunt stăpânii zilei, și-o stare haotică răspândește depresiune și nesiguranță. Peste toate aceste se așterne din când în când vâlul trandafiriu al unui banchet, se scot drapele și cântă muzicele militare preamărind gloria neamului.

Că, odinioară, glumeața îndeletnicire se putea desfășura trezind doar scrupulul temperamentelor de bun simț, fără consecințe mai grave, e posibil. Astăzi însă, în cazanul nostru clocotesc gânduri și pasiuni elementare, care nu amuțesc în ciorba unei agape. Cu cât sistemul se generalizează, cu atât alvia lor crește, și-o adiere sălcie de scepticism ia în stăpânire sufletele cele mai curate...

Duceți-vă la Odorhei, și întrebați ce-au adus în traista lor cei cinci sute de săcui dela Arene, ori veniți aici în Ardeal, ca să priviți împrejur în toate părțile! Veți vedea atunci, că tabloul e trist și că pentru sbiciuirea lui trebuie să vie un nou Caragiale, care însă nu va mai putea râde, și-ale cărui accente dramatice vor fi din ce în ce mai incomode...

OCTAVIAN GOGA

Rămas bun

— 1914 —

Eu nu mai sunt fiul tău, mamă,
Sunt fiul pământului rău,
Sunt fiul țărâneli din care
Pe rând ne-am născut flecare,
Stăpânul meu și al tău,
Eu nu sunt copilul tău, mamă.

La sân, ca odinioară,
M'ai prinde ș'acuma în plâns
Mi-ai da din viața ta viață,
Estetic privind-mi în față,
Leoaică, la inimă strâns
Ținându-ți dulcea comoară,

Dar nu sunt copilul tău mamă.
M'au prins și valuri mă poartă.
M'au prins și valuri mă duc, —
Și nu știu 'ncotro să apuc,
Și bat la ori și ce poartă
Și nimenea nu mă ia 'n samă.

Pe alte țărâmurii mă chiamă
Porunca ce nu pot sfida
Mă smulge din brațele tale
Meniri mă 'ngenunche fatale,
Mă cer și lor mă voiu da, —
Eu nu mai sunt fiul tău, mamă.

Obrazu-ți de lacrimi e ud
De lacrimi ți-e inima plină, —
Eu trec pe un altfel de drum,
Eu n'am să mai fiu de acum...
O, mamă, eu nu sunt de vină,
Sunt fiul pământului crud...

ION GORUN

Literatură fără țară și scriitori fără pașaport

Pentru răsvrățiții crainici ai literaturii fără țară, de cūrând prăsiți și pe la noi, frontierele dintre diferitele neamuri ale lumii nu reprezintă altceva, se știe, decât o searbădă și ridicolă formalitate vamală. (Foarte neplăcută, mai ales, călătorilor cu hârtiile în neregulă.) Cunoaștem destul de bine această proaspătă doctrină estetică, de vreme ce zgomotul ei strident, întovărășit de cimpoaiele reclamei, era cât pe-aici să ne asurzească... Pe toate diapazoanele, ni s'a țpat în urechi acest refren suspect al artei internaționale; al artei care, fie că-și face toaleta după paravanul inflamabil al ideologiei bolșevice, fie că se fardează cu indecența spoielii cubiste, fie că găngăvește în scutecile poeziei dadaiste, disprețuiește deopotrivă puterea creatoare a ideii naționale. Cași cum patria ar fi o convențională povară, o ghiulea de picior, o strâmtă cușcă cu gratii de pușcărie, din încercuirea căreia năzuința fiecărui spirit ales trebuie să clocească o dezertare.

A defilat, deci, și pe dinaintea noastră, cu surle și cu tobe, micul pâlț de contrabandiști, mai mult sau mai puțin români, cari au isbutit, după propria lor mărturisire, să scape din cătușele supărătoare ale unei singure cetățenii. Nu mai departe decât acum câteva zile, recenta noastră cunoștiință dela *Adevărul Literar*, dl. Panait Istrate n-a aruncat în obraz „scârba” cu care s'a scuturat de „tărățele românești” acum nouă ani, escaladând granița fără pașaport, cu trei luni înainte de intrarea României în război. Și încă de acum cinsprezece ani, dl. H. Sanielevici îi netezise calea, tăgăduind pe sute de pagini existența unei literaturi naționale, într'o Românie ai cărei așa ziși scriitori reprezentativi sunt greci, bulgari, lipoveni, unguri, armeni, evrei, și așa mai departe. Se bucură adică, dl. Sanielevici, de pe atunci, că „nici seninul și luminosul Alexandri, nici genialul contemplativ Eminescu, nici clasicul Coșbuc, nici ascuțitul și pătrunzătorul Caragiale, nici adânc simțitorul Vlahuță”, nici unul dintre aceștia *nu a fost român curat*. Eminescu, după d'ferite versiuni, a fost rutean, suedez sau turc; Alexandri, evreu; Vlahuță și Caragiale, greci; Coșbuc, după

nume și fizionomie, ceh. *) Naționalitatea n'are, prin urmare, nici o însemnătate. — „În Elveția, pilduia criticul cu pricina, trei nații deosebite trăiesc într'o fericită pace, lipsită de istorie, bogate, civilizate și cultivate, deși, în ceasurile de desfătare, una cântă din clarinetul italianesc, alta din contrabasul nemțesc și a treia din violoncelul franțuzesc“. Nu e, poate, numai o simplă coincidență, că turistul Panait, călător de-alungul Europei încă din anul 1916, a nimerit mai întâi în această fericită Elveție, unde „alegerea instrumentului depinde de gustul omului“, și nu e, desigur, o simplă întâmplare, că acum, în 1924, acest Istrate, proclamat romancier universal prin pana aceluiași Sanielevici, își mărturisește astfel supremul său crez șufletesc: „sfărâmarea aspirațiilor primitive, clădite pe frontiere“ și „dreptate cu oameni inteligenți și generoși, oricare le-ar fi obârșia, așa cum vedem că se produc lucrurile în Rusia de azi“.

În cugetul acestor oameni, țara lor dacă o au, figurează ca o superstiție deșartă. Un rest de barbarie, care se cade să fie depozitat cât mai grabnic la hala vechiturilor. (Negustorii de-acolo sunt gata oricând să mijlocească o tranzacție convenabilă.) Elementele de diferențiere etnică neavând ce să caute pe tărâmul artei, literatura națională a unui popor este o născocire infamă a unor duhuri înguste. Literatură națională, în cel mai bun caz, înseamnă o pereche de opinci rupte, o coajă de mămăligă uscată și ceva miros de ismă creată. În cazul cel mai rău, înseamnă încăpățânat huliganism, apucături xenofobe și dușmănoasă intoleranță. Ar trebui să smulgem aceste prejudecăți copiărești din mintea noastră. E o otravă cu care ne-am hrănit destul până acum. Să cadă pretutindeni frontierele. Fiecare să fie la el acasă, în orice loc. Nimeni să nu te întrebe unde te-ai născut, încetrot mergi, în ce pământ ți-ai îngropat strămoșii, și pe seama cărei colectivități vibrează idea urile tale morale. Să fim toți ai tuturor. Dl. Sanielevici să se instaleze, dacă o vrea, critic literar dela Pașcani la Filadelfia, iar protejatul său dl. Panait Istrate, care a debarcat la Paris cu Kira Kiralina din Brăila, să se poată aventura într'o bună zi până dincolo de Jokohama, istorisind japonezilor uimiți, peripețiile unui pederast dela gurile Dunării. Și, întrucât numai necunoașterea limbii împiedică pe dl. Tristan Tzara să fie șeful dadaștilor din Zanzibar, să aruncăm la lada cu gunoaie și românească pe care o vorbim de mici copii, (o altă deprindere condamnată) proclamându-ne cu toții partizanii unei limbi universale: *Volapück*-ul lui Schleyer sau *Esperanto* al doctorului Zamenhoff. Inchipuiți-vă, ce câștig ar fi fost pe seama omenirii întregi, dacă Mihail Eminescu, lăsând în plata Domnului pe Mărcea cel Bătrân și părăsind meschinele năzuințe naționale dintre Tisa și Nistru, și-ar fi suspinat versurile sale de dragoste (cu dicționarul alături) într'o limbă universală, îndemănatic fabricată, pe care s'o înțeleagă până și văxuitorii de ghetă din portul Șangai...

*) Pentru cititorul care-și inchipuie, că atribuim dlui Sanielevici asemenea amuzante afirmații numai cu gândul de a-l face ridicol și de a culege un succes ieftin de ilaritate, precizăm că năzbățiile acestea se găsesc în volumul *Poporismul reacționar*, la paginile 240—262.

Perspectiva acestei lesnicioase celebrități câștigate prin *Volapük* sau *Esperanto*, trebuie să fie destul de ademenitoare, de vreme ce adepții teoriilor domnilor Sanielevici, Tristan Tzara și Panait Istrate au început să se recruteze chiar printre acei tineri scriitori români, cari cu activitatea lor de până acum se rânduiseră cu totul în altă tabără. Corul iconoclaștilor din strada Sărindar, care oftează atât de adânc după o civilizată europenizare a literaturii noastre, tăgăduind cu îndârjire valoarea artistică a notelor specifice din sufletul unei nații, s'a sporit, într'adevăr, cu unele glasuri noi. Am recunoscut astfel, deunăzi, în subsolul unui foileton dela *Adevărul* vocea subțirică a dlui Camil Petrescu, norocosul autor al unei drame în trei acte, de-alungul căreia, urmărind subiectul unui roman de Stendhal, se frământă câteva personaje neaș românești. Dl Camil Petrescu, dovedind o înduioșătoare bunăvoință, s'a așezat să cerceteze cu multă luare aminte, care ar putea să fie aportul sufletesc *deosebit* al unui popor, din aluatul primitiv al căruia să se cristalizeze apoi o operă de artă nemuritoare. Există, cu alte cuvinte, s'a întrebat cănărul foiletonist, vreo însușire colectivă, caracteristică, mulțumită căreia literatura unei țări să se detașeze din șiragul celorlalte, cu un patrimoniu de simțire distinct?

Lucrurile se prezintă foarte simplu. Dl Camil Petrescu n'a găsit nimic. Sau, aproape nimic. Căci, nici stângacea poezie populară, nici basmele populare naive cu Feți frumoși, nici superstițiile rurale, nici strigăturile dela horă nu i se par elemente estetice suficiente pentru a îndreptăți o literatură națională. Ar mai rămânea limba; dar și aceasta, numai până la o limită oarecare, de vreme ce un mare poet belgian ca Verhaeren și-a scris poemele sale în franțuzește (întocmai ca Istrate Panait!...) fără să întâmpine, din pricina aceasta, vreo dificultate de inspirație. Ar fi putut, tot așa de bine, să-și publice *Orașele tentaculare* în englezește și *Forțele tumultuoase* în spaniolește. Belgia nu l-ar fi repudiat...

Inghesuită în asemenea tipare, argumentarea oscilează între reacredința și eroare. Poezia anonimă, basmele populare, superstițiile rurale nu reprezintă decât imprecise puncte de plecare, noduroasa plămădeală inițială, în care mocnesc posibilități viitoare și unde încolțește cu adevărat germeul unor realizări artistice din sine stătătoare. Acolo, în mijlocul mulțimii, gluma e încă stângace; judecățile asupra vieții sunt rudimentare deși de cele mai multe ori înțelesul lor taie în adâncime; darul de a povesti nu cunoaște toate tainele delicatului meșteșug; lirismul pare simplu și fără parfum, ca o floare a câmpului. Dar tot acolo, în mijlocul mulțimei, așteaptă să fie ridicate sus, pe înălțimile artei veșnice, un *anumit* fel de a glumi, o *anumită* judecată asupra vieții, un *anumit* dar de a povesti și un *anumit* sentimentalism, cari, toate la un loc și fiecare în parte, topindu-se de-avalma sau picurând deosebit, alcătuiesc zestrea spirituală a fiecărui popor, o individualitate prețioasă, care e numai e lui, care n'are cum să fie falsificată și nu se poate nesocoti. E mereu un alt cântec în concertul fără sfârșit al veacurilor. O piatră scumpă, cu alte ape lucitoare, în nestemata cunună a geniului omenesc...

Di H. Sanielevici, privind problemele morale numai prin prisma bagajului său personal de scriitor fără pașaport, ne scoate dinaintea exemplul Elveției. (Țara primitoare a tuturor excursioniștilor.)

— „Ce fericită țară!“ exclamă criticul *Adevărului Literar*. Trei nații deosebite trăiesc într-o fericită pace. Una cântă din clarinetul italianesc, alta din contrabasul nemțesc, și a treia din violoncelul franțuzesc...“ Halal de-așa argumentație, care se întoarce să lovească în moalele capului tocmai pe acela care-o ridică pe picioare!... Apoi, tocmai pentru că cele trei nații cari populează republica federativă a Elveției cântă fiecare cu alt instrument, din conviețuirea lor practică a rezultat, ce e drept, o excelentă varietate de brânză, numeroase și admirabile șosele, confortabile și civilizate hoteluri, dar n'a isvorât încă nici un roman și nici un poem despre care să se spună că nu e francez, nemțesc sau italian, ci pur și simplu elvețian...

În schimb, cu totul altfel se va oglindi în judecata vremii, poezia robustă și umbroasă a lui Verhaeren, marele poet al țării sale, pe care, totuși, dl Camil Petrescu dorește să l treacă printre scriitorii fără pașaport, ale căror opere literare nu sunt influențate de nici o notă specifică națională. Exemplul n'a fost ales în mod fericit. Nicăieri, ca în *Poemele* plămădite de puternica inspirație a scriitorului belgian, nu se revarsă mai din plin viața încărcată de sevă și stropită de pitoresc a țăranilor flamanzi, cu veselia lor sgomotoasă, cu poftele lor cărnoase, cu tristețea lor cețoasă. Acest Verhaeren, pe care simbolistii nu s'au sfiit să-l revendice pentru ei, e atât de caracteristic flamand, încât pentru a cristaliza geneza inspirației sale, ar trebui să transcriem aci analiza minuțioasă a mediului, grație căreia Taine râvnea să fixeze în germene geniul pictural din pânzele lui Rubens...

Să punem însă punct. Dovada e făcută demult pentru oamenii de bună credință, pe cari nu-i poate zăpăci doctrina de răscruce a literaturii fără țară. Iar pentru rătăcitorii scriitori fără pașaport, pentru cari patria ideală se rezumă într'un hotel, zadarnic ne-am risipi nervii și ne-am obosi plămâni. Rămânem așa cum suntem. Unii de-o parte, alții de altă parte. Noi, cu tovarășia pe care ne-am ales-o, ne simțim împăcați...

ALEXANDRU HODOȘ

Marele provocator

— Leiba Bronștein-Troțchi —

Alături de aventurierii din toate domeniile, de hoști de cai ajunsă amici ai familiei imperiale, de fețe bisericesti făcând cu ajutorul bisericii slujbă polițienească, viața politică a Rusiei a dat și pe cei mai înspăimântători provocatori. Provocația devenise acolo mijlocul unic și cel mai răspândit, — principiu inaugurat de imoralitatea care conduce politica modernă, — de a căuta, de a găsi, de a trăda și de a pierde pe inamici, sub înșelarea aceleiași credinți, cu iluzia aceluiași sentiment de luptă.

Biografiile bolșevicilor nu pot trece neobservând respingătorul fapt, că cea mai strălucită activitate a lor, de când s'au zămislit spre nenorocirea proletariatului și a țărănimii și până astăzi, s'a înfăptuit cu ajutorul și imediata participare a agenților departamentului poliției, a faimoasei *Ohrane* țariste, apărând interesele secțiunilor polițienești.

Cazul provocatorului Azev n'a umplut toată lumea cu faima sa neagră? Agent provocator a fost deputatul bolșevic în prima Dumă Malinâvschi și agent provocator a fost Cernamazov, redactorul *Pravdei* de pe timpul Sovietului din Petrograd, în prima revoluție (1905—1906). Mulțumită acestor bolșevici provocatori a fost arestat tot grupul deputaților social-democrați și înfundat în Siberia. Mulțumită provocatorilor bolșevici a fost zădărnicită organizarea proletariatului rus pe baze legale de luptă. Spionând mișcarea socialistă și trezirea politică și cetățenească a proletariatului, bolșevicul-provocator împreună cu agenții *Ohranei* reușia prin trădări, prin cel mai inadmisibil fel de imoralitate, să lichideze pe conducători, să oprească creșterea conștiinței clasei proletare și să dea o idee inexactă despre tendințele politice ale muncitorilor și țărănilor.

A rămas clasică apostrofa făcută de Stolipin, ministrul ultranaționalist al Rusiei, în Dumă, înainte de arestarea deputaților muncitorilor, trădați de bolșevici. Adresându-se lui Terenteli, deputat social-democrat, care îndrăznise să ceară reforme, Stolipin strigase, ca să auză nu numai Rusia, ci și Europa:

— Vouă vă trebuie zguduirii mari, nouă ne trebuie o Rusie mare!

În capul lui Stolipin, umplut de spionajul bolșevicilor-provocatori, o reformă politică-economică era o zguduire mare. Acelaș Stolipin a fost însă ucis în 1911, în Opera din Kiev, de către un alt provocator comunist ovreiu, Bagrov (pseudonim) care a trimis la moarte pe mulți muncitori creduli, până să ajungă să descarce, imediat, în pieptul lui Stolipin, câteva gloanțe. Aceasta a fost politica *Ohranei*, protectoarea teroriștilor-provocatori, cari au ajuns mai târziu cu aceiași agenți ai ei să înfăptuiască regimul sovietic de azi.

Cel mai mare provocator care a zvâcnit vre-o dată la suprafața acestei vieți politice în Rusia, a fost însă și a rămas să fie Leiba Bronștein, zis în publicistică Antid Otto, zis în politică: Leon Troțchi.

* * *

Nimeni în Rusia nu s'a îndoit, că acest Leiba a fost un revoluționar efțin, turbulent, fără să aparțină precis vreunei grupări socialiste, social-revoluționare, muncitorești, făcând încă din tinerețe „revoluție”, ca să câștige inima vreunei romantice Haia sau sentimentale Rachila. Lipseau precizările, nu erau strânse faptele, iar opinia publică în Rusia, ca și oriunde, e totată de neserioasă pentru judecăți definitive, ca doamnia care judecă pe amicii casei după spusele servitoarelor scăpate de sub înțelepciunea cnutului...

În 1918, Hrustalev-Nosar a tipărit o carte — care deabia acum a primit o întinsă publicitate — și în care dovedește cum Leiba Bronștein-Troțchi a ajuns prin provocație, om mare, și pentru ce cu atâta ușurință a vândut Rusia. Cine este Hrustalev-Nosar?

Hrustalev-Nosar a fost fiu de țiran ucrainian. A aparținut la început partidului poporanist-rus, amic bun al marelui șef al intelectualității ruse, Mihailovschi. După terminarea facultății de drept din Petersburg a ocupat postul de jurisconsult la căile ferate. În 1905 revoluția l'a ridicat la înălțimi meritate. Neobișnuit de înzestrat, plin de vulcanică energie, orator înfocat, el a prins în mâini puternice toată mișcarea revoluționară. Conducea revoluția. *A fost ales președinte al Sovietului deputaților muncitorilor*, care-și ținea ședințele în Institutul tehnologic. Hrustalev-Nosar organizase marea grevă generală pe care a și condus-o. Multu nită acestei greve, țarul a dat actul de la 17 Octomvrie, adevărata Constituție a Rusiei. Concepția politică a lui Nosar era social-democrată. Discipol al lui Plehanov, el era potrivnicul teroarei, al răsculărilor înarmate, al vărsărilor de sânge. Vroia introducerea socialismului numai pe cale evolutivă. Ca mijloc de luptă politică: greva generală, pe care a și realizat-o. *Vice-președinte al Sovietului de la 1905 era ales, atunci, provocatorul Leiba Bronștein-Troțchi*, fără ca cineva să bănuiască legăturile lui cu *Ohrana*, după cum nu bănuiseră mai târziu lucrătorii alegând în Dumă pe Malinovschi, provocator și el. În 1906, Nosar, fiind deputat în Dumă, a fost arestat de ministrul de Interne Durnovo și exilat în Siberia. Fugind de acolo, a trăit ca emigrant la Paris. Incepându-se războiul cu Germania și publicându-se actul de amnestie, Nosar se întoarce în Rusia, dar e din nou a-

restat și aruncat în închisoare, fiindcă odinioară fugise din exil. Începându-se revoluția la 1917, Nosar a fost eliberat și dus la palatul Tavria unde-și avea reședința prima Duma revoluționară. Tot ce avea Rusia mai distins, mai liberal în Dumă, adresându-se lui Nosar i-a propus: „Luați comanda și conducerea revoluției“. Nosar a refuzat.

Povestesc aceste lucruri, ca să se vadă ce remarcabilă personalitate a fost acest Nosar și cât preț trebuie să punem pe denunțul ce-l face provocatorului Leiba. Ales deputat în Sovietul din Petrograd — la 1917 — s'a scârbit văzând de câtă trecere se bucura acolo trâncăneala revoluționară a lui Iuda Nahamches, redactorul *Pravdei* comuniste, cu celebrul pseudonim Steclov. Fiindcă în Sovietul de atunci reușiseră să pătrundă toate felurile de aventurieri de felul lui Nahamches, — Nosar, Plehanov și atâția alții nu mai aveau ce căuta în Soviet și în Revoluție. Plehanov muri, prințul-anarhist Crototchin, revoluționar în știință mai mult de cât în politică, muri și el; iar Nosar, împreună cu muți revoluționari cinstiți, a părăsit Petrogradul cucerit de apfelbaumi și de leibe, și plecă să trăiască ilegal — fiindcă era socialist — în Ucraina.

În cartea sa, Nosar povestește, — și eu cred literă cu literă tot ce povestește acest om cistit, — cum în 1902, Bronștein-Troțchi s'a angajat ca agent al poliției din Nicolaev. Nicolaev și Odesa erau centre proletare, și mișcarea socialistă începuse aici să se lămurească și să se întărească. Distingându-se în activitatea sa de provocator, — trădând pe muncitori și dându-se drept al lor, — cu cetificate și experiență, intră în slujba departamentului *Ohranei* din Petrograd și în 1905, fiind în acelaș timp vicepreședinte al Sovietului, acest Leiba a predat pe președintele Nosar și pe deputații mai însemnați din Soviet. Nu numai atât, dar Bronștein a luat măsuri ca să dea bază acuzațiilor aduse celor arestați. *Cum se poate lămurii inexplicabilul fapt din practica polițienească în Rusia, că președintele Nosar și deputații principali ai Sovietului au fost arestați, iar vicepreședintele aceluiași Soviet, Bronștein, a fost lăsat liber?* Bucurându-se de libertatea de a provoca, Bronștein a convocat Sovietul și din porunca *Ohranei* a făcut să fie primită rezoluția următoare: „Sovietul deputaților muncitorilor, aflând de arestarea președintelui, a hotărât să continue pregătirea pentru o răscoală înarmată.“ Această rezoluție a lui Troțchi a fost singura învinovățire adusă lui Nosar. La judecată s'a dovedit, că Nosar în discursuri și în scrieri n'a făcut niciodată aluzie sau chemare la o răscoală înarmată. A fost totuși exilat. Mai departe, Nosar povestește în cartea sa, că în 1907, după ce revoluția în Rusia a fost înăbușită, Bronștein a trecut în slujba agenției militare germane, unde în calitate de spion a rămas până în 1918, executând în diferite locuri diferite porunci ale statului major german. Așa în 1914, la începutul războiului, Bronștein-Troțchi a întreprins cu bani nemțești tipărirea unui ziar defetist chiar în capitala Franței. Nosar, pe vremea aceea emigrant în Paris, s'a adresat ministrului de Interne al Franței, prezentându-i dovezi despre activitatea de provocator-spion a lui Bronștein. Declarațiile lui Nosar au fost verificate și s'a dovedit cu palpa-

bilitate că Troțchi tipărea la Paris ziarul său defetist cu bani germani. Guvernul francez a închis ziarul și a expulzat pe Bronștein din Franța. Leiba Bronștein plecă în America, întâmpinat acolo cu triumf de o adunătură de internaționaliști. În 1917, Troțchi se grăbi să vină în Rusia, pentru mai marea ei fericire, ca să împlinească în realitate un nou ordin al statului major german. Guvernul englez, care știa de raporturile lui cu agentura germană de spionaj, l'a arestat la Londra în timpul trecerii spre Rusia. Ministrul de Externe al primului guvern revoluționar, Pavel Miliucov a intervenit însă pe lângă guvernul englez, ca să-l întrebe, cu ce drept ține arestat o așa bunătate de *cetățean rus*? Despre legăturile lui Troțchi cu agentura germană a făcut declarații însuși generalul Hoffmann, la Brest-Litovsk: „Leninismul a fost organizat din porunca generalului Ludendorff și al statului major, cu scop de a paraliza Rusia și prin aceasta a avea posibilitatea de a muta armatele pe frontul occidental“.

Pentru acest denunț pe care-l face împotriva marelui provocator Leiba Troțchi, Nosar a plătit cu viața. Aflând că se ascunde undeva în Ucraina, oamenii guvernului lui Troțchi, — de acelaș sânge cu el, — în noaptea de 3 spre 4 Maiu l'au prins, i-au tăiat capul și l'au trimis generalului armatei roșii, Leon Bronștein.

* * *

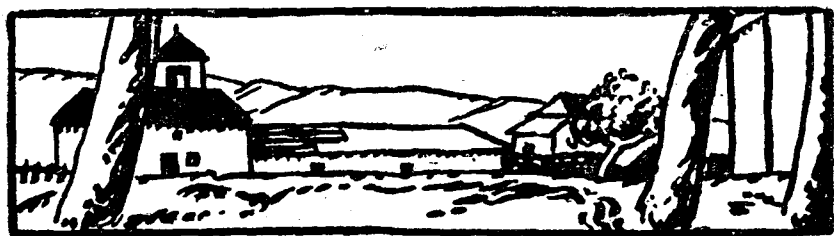
Gândiți-vă acum, și spuneți:

E o coincidență, sau ce e, faptul că președinte al Internaționalei a III e Grișa Apfelbaum și că generalisim al tuturor armatelor comuniste din lume, adică al tuturor partidelor comuniste, s'a proclamat deunăzi acest aventurier nomad, Leiba Bronștein-Troțchi? Nu vă vine în gând bănuiala, că aceste două formidabile organizații conduse de doi oameni fără țară, căutând să clatine filozofia ordinei și să surpe organizația socială, realizează planurile groaznice ale cuiva, ascuns în dosul revoluțiilor și a frățiilor internațional-umanitariste? Ce așteptări vor realiza acești doi fii ai Izraelului? Nomazi din punct de vedere moral, nomazi din punct de vedere material, neavând nici o certitudine definitivă, decât impresia sângelui lor, necrezând în nicio promisiune de viitor al Dumnezeului tuturor oamenilor, de cât numai în porunca de plutonier al unei Iehova furios, neadmitând permanența vieții și a nemuririi omenirii decât numai în marginile viziunii lor de rasă, exploatând relativitatea cotidiană a lucrurilor pentru piramidale construcții religio-naționale, acești doi cetățeni fără patrie, dincolo de iluzia coincidențelor — pregătesc înfăptuirea vreunei prorociri barbare a lor, numai a lor.

De aceea oamenii cari la Geneva se pregătesc să facă reală „închipuirea păcii“, deși sunt oamenii de bună credință pregătesc un nou pericol: *pericolul păcii*.

Trebuie dezarmat mai întâiu marele provocator, personal și colectiv, de sabia care o ține în mână și de intențiile pe cari le poartă în cap.

G. M. IVANOV

Colonizările în Ardeal

— Legiferarea colonizărilor ungurești —

Va fi interesant, iar pentru cei cari fac azi colonizări va fi instructiv, să analizăm dispozițiile legiferării ungurești, luate pentru regularea operațiunilor de colonizare. Am arătat și în alt loc, că ungurii au fost meșteri în a acoperi tendințele politice lor agrare cu un văl de utilitate publică. Legile lor agrare, în aparență, au trecut ca emanațiunile unor necesități economice. În fond însă, ele au servit alte interese. S'a scris una și din executarea legii a eșit alta. Acest sistem de învăluire a stat și la baza legiferării în materie de colonizare.

După anul 1848, cea mai veche lege dată în materie de colonizare este legea nr. XXII din 1873. Ea face parte integrante din legile instituite pentru regularea proprietăților. Dispozițiunile ei însă să refer la regularea colonizărilor făcute mai înainte, și nu constituie nici o normă pentru operațiunile de colonizări din viitor. Cum năzuia să reguleze trecutul, azi nu mai este actuală.

Legea nr. V din 1894 este cea dintâi, care regulează sistematic operațiunile de colonizare. Dispozițiunile ei principale sunt următoarele:

1. Colonizările se vor putea realiza de stat, de particulari și de persoane juridice.

2. Colonizările se vor realiza pe sate, ori pe lângă sate. Pe sate, atunci când se vor înființa comune coloniste nouă, cu cel puțin 150 de familii coloniste. Pe lângă sate, atunci când comunele existente se vor lărgi cu cel puțin 10 familii coloniste, cari vor dispune fiecare de cel puțin 10 iugăre de pământ.

3. Lotul de colonizare se va constitui din teren intravilan și din teren extravilan. Intravilanul va avea o întindere minimă de 400 stânjeni pătrați, iar extravilanul, adică pământurile de cultură din hotarul comunei, va avea o întindere minimă de 10 iugăre, și maximală de 80 iugăre. Loturile vor fi întregite cu izlaz, a cărui întindere trebuie să fie cel puțin 5% din suprafața globală.

4. Operațiunile de colonizare se vor face în baza unui plan întocmit înainte și aprobat de forul superior, care e ministerul Agriculturii.

5. Statul va avea drept de preempțiune asupra loturilor de colonizare. El creiază un fond special de 3 milioane florini în aur, pentru operațiunile de colonizare.

Aceste sunt dispozițiile generale preconizate de această lege. După 1894, ele au fost observate; mai târziu, au fost însă trecute cu vederea. În practica colonizărilor a început să se manifeste tot mai mult sistemul fermelor, deoarece acesta se potrivea mai bine cu scopul urmărit de unguri prin operațiunile de colonizare.

* * *

În cursul timpului, directiva națională a politicii agrare ungurești a început să fie tot mai șovinistă. Paralel cu această notă accentuată, s'au înmulțit zi de zi și operațiunile de colonizare. Opinia publică ungurească reclama tot mai pronunțat revizuirea legii din 1894, și legiferarea în mod mai rațional a operațiunilor de colonizare.

Regimele ungurești au stat tot mai mult sub influența acestui curent șovinist. Ministrul de agricultură faimosul Darányi Ignác a pregătit mai multe proiecte de legi pentru regularea operațiunilor de colonizare, dar aceste proiecte nu au ajuns în Parlament, căci interese superioare ale monarhiei au împiedecat desbaterea lor. Deși aceste proiecte n'au devenit legi, totuși ele în realitate au fost practicate la operațiunile de colonizare.

Din punct de vedere agrar, aceste proiecte conțin dispoziții importante, cari arată clar evoluția convingerilor ungurești asupra colonizărilor. Voi schița aceste proiecte de legi și conținutul lor.

Proiectul de lege asupra colonizărilor pregătit de ministrul Darányi Ignác în anul 1903, are următoarele dispozițiuni generale.

1. Se admit colonizări particulare, realizate de particulari și de persoane juridice private, precum și colonizări publice, realizate de stat și persoane juridice publice.

2. Colonizările se vor înființa după următoarele sisteme;

a) pe sate, înființându-se comune noi coloniste;

b) pe cătune, înființându-se cătune coloniste, lângă comunele politice existente.;

c) pe ferme, înființându-se ferme coloniste lângă comunele existente;

d) pe ferme, pentru muncitori agricoli.

3. Lotul de colonizare se constituie astfel, prin defalcarea pe pe teren, în nivel corespunzător, conform planului de colonizare. Întinderea minimală se va fixa în planul de colonizare, după situația pământului, avându-se în vedere împrejurarea, că din venitele lui să poată exista colonistul și familia sa. Din $\frac{1}{3}$ parte a întinderii destinată colonizării se vor putea defalca loturi potrivite pentru proprietatea mijlocie, a căror întindere însă nu va putea trece peste 600 iugăre. Se va întregi lotul de colonizare cu islaz, a cărui întindere va face cel puțin 5% din întinderea globală.

4. Colonizările se vor face cu drept de proprietate în favoarea colonistului. Statul va avea drept de preemțiune asupra lotului. Afară de acest drept se mai asigură în favoarea statului, în unele cazuri chiar și dreptul de răscumpărare a lotului.

5. Colonistul va avea drept electoral, fără considerare la dispozițiile specifice ale legii electorale.

6. Se înființează, ca for suprem, o comisie specială de experți pe lângă ministerul Agriculturii, care va avea 28 membrii ordinari numiți pe viață.

7. Se creează un fond de 80 milioane coroane aur, pentru scopuri de colonizare. Operațiunile de colonizare se vor face în baza unui plan pregătit mai înainte și aprobat de ministrul Agriculturii. Dispozițiunile acestui proiect de lege trec dincolo de cele ale legii din 1894. Această lege a prevăzut sistemul colonizărilor pe sate, cu loturi de colonizare potrivite proprietății mici. Proiectul de lege din 1903 prevede și sistemul colonizărilor pe ferme, în mod facultativ, cu aplicarea sistemului trienar. Deci, acordă loturi de colonizare potrivite pentru proprietatea mijlocie și organizează temeinic felul executării operațiunilor de colonizare.

* * *

Proiectul de lege din 1909 asupra colonizărilor și parcelărilor conceput tot de ministrul Darányi Ignác e și mai avansat față de proiectul din 1903. Conține dispoziții mult mai categorice și din dispozițiunile lui clare se trădează fără îndoială scopul colonizărilor ungurești.

În baza acestui proiect de lege se vor admite la operațiunile de colonizare următoarele dispozițiuni :

1. Colonizările se vor putea realiza de stat și de particulari.

2. Colonizările nu se vor putea realiza decât asupra terenurilor cultivabile. Terenurile necultivabile vor putea fi colonizate, atunci când proprietarul lor, înainte de colonizare, le va aduce în stare de cultură.

3. Se admit deosebite loturi, și anume :

a) loturi mici, care sunt potrivite pentru proprietăți mici. Intinderea acestor loturi trebuie să asigure existența colonistului și a familiei sale, fără ca aceștia să fie constrânși și la altă ocupație pentru asigurarea existenței lor ;

b) loturi mari, cari sunt potrivite pentru proprietatea mijlocie. Intinderea acestora va asigura deoparte existența colonistului și a familiei sale, muncind el personal în mod intensiv, iar de altă parte va da posibilitate colonistului să sacrifice și pentru utilitatea publică. Intinderea acestui lot însă nici un caz nu va trece peste maximumul de 500 iugăre. Din întreaga întindere destinată colonizării, o treime trebuie constituită în loturi mari ;

c) loturi pentru muncitorii agricoli, cari vor servi pentru susținerea în parte a acestor muncitori. Intinderea lor va fi redusă, deoarece muncitorul agricol își va asigura existența sa și din alte ocupații.

Defalcarea loturilor se va face în baza planului de colonizare confirmat de ministrul Agriculturii.

Integrarea loturilor cu izlaz se va face conform situației geografice. Intinderea izlazului va fi cel puțin 5% din întinderea globală.

4. Colonizarea se va face cu drept de proprietate asupra lotului. Statul însă va avea drept de preemțiune și în unele cazuri chiar dreptul de răscumpărare. Planul de colonizare va trebui confirmat de ministrul Agriculturii. Statul va înființa un fond de colonizare, cu un capital de 120 milioane coroane aur, care va sta la dispoziția ministrului de Agricultură în scopuri de colonizare.

Dispozițiile acestui proiect de lege sunt mai înaintate ca ale proiectului din 1903. În proiectul din 1909 se declară în mod categoric aplicarea sistemului trienar pentru constituirea loturilor mari pe când în cel din 1903 a fost admis în mod facultativ. Este foarte interesantă dispoziția pentru asigurarea muncitorilor agricoli. În regiunile noastre, agricultura a ajuns în progresul său până la industrializare. În acest grad de cultură agricolă se reclamă existența muncitorilor agricoli, cari să fie mai bine legați de glie ca proletarii agricoli, având totodată și o iscusință în munca agricolă.

Legea nr. XV. din 1911 înființează *Banca Altruistă* și modifică unele dispoziții a legii nr. V. din 1894. — Cu *Banca Altruistă* m'am ocupat în alt loc, unde am arătat mai de aproape rolul acelei instituții financiare. Aici voi arăta exclusiv dispozițiunile acestei legi în materie de colonizare. Aceste dispozițiuni sunt următoarele:

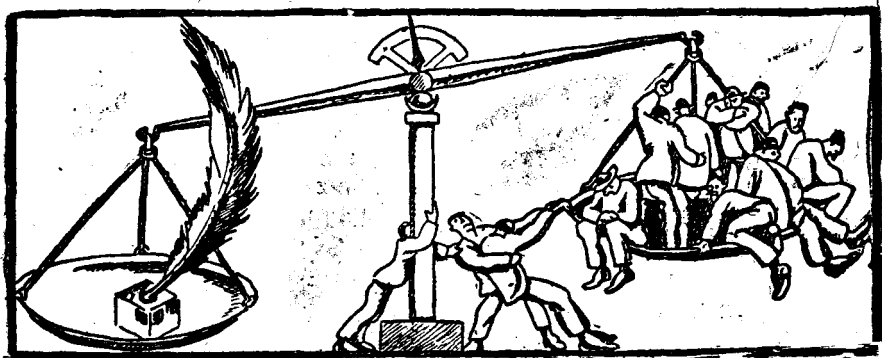
1. Loturile de colonizare nu pot fi mai reduse de 10 iugăre și mai mari de 500 iugăre.

2. Ministerul Agriculturii va putea utiliza în regiuni de colonizare unele moșii ale persoanelor juridice publice în scopuri de colonizare. Aceste colonizări însă nu vor putea face cu drept de proprietate pentru colonist, ci numai în arendă, care poate fi chiar perpetuă.

3. Se regulează dreptul de răscumpărare al statului asupra lotului de colonizare și se fixează cazurile când se va putea exercita acest drept. Se fixează chiar și prețul de răscumpărare.

Aceste sunt dispozițiile generale ale legilor și proiectelor de legi unguerești în materie de colonizare. Ele au fost trecute în toate planurile de colonizare, așa încât au rămas ca norme ale unui sistem.

ION IACOB

Un om imoral

Chipul ciudat în care își pierduse mintea prietenul meu mă umpluse de nedumerire, pe lângă durerea adâncă pe care nu numai un prieten, ci orice om ți-o prilejuește în asemenea împrejurări. Nebunia prietenului meu era neobișnuită. Fără furie, fără ceartă, ci simplu și stăruitor, el părăsi într-o dimineață casa și pe ai săi, și plecă spre schitul din apropierea orașului, unde ceru să fie primit, zicând că el vrea să-și petreacă restul zilelor acolo, ca un simplu servitor.. Călugării cunoscându-l, rămaseră cu ochii cășcați la el; — dar prietenul meu, cu glas domol, îi spuse din nou rugămintea lui... Și călugării spuseră iar, că aceasta nu se poate, — iar el, surâzând ca un copil bătrân, îi rugase din nou să-l primească acolo, îngăduindu-i să-și sfârșească în pace zilele... Il primără, — dar în scurt înștiințară, la oraș, familia. A doua zi veniră nevasta cu doi prieteni, și cu lacrimi grele pe obrazi îl rugară să se reîntoarcă acasă, căutând să-l convingă, că fapta lui avea să dea loc la svonuri urâte, — că acest lucru îi va cufunda pe ai lui în rușine și în desconsiderare; — în sfârșit, îi înșirară toate argumentele ce le veni la îndemână. Prietenul meu, tot așa de simplu cum plecase, le răspunse și lor: — „Duceți-vă, plecați și mă lăsați... Spuneți că sunt nebun, și s'a isprăvit... Dar eu de aici nu mai plec, — ori ce-ați face... Eu am murit pentru voi, de-acum încolo...” Zicând acestea surâdea copilărește și trecându-și mâna peste frunte își însenina cu totul chipul. Apoi intră într'o tăcere prelungă, privind spre copacii de pe dealul din fața schitului...

De-atunci trecuse câțva timp. În oraș se șoptea peste tot de nebunia lui. La cafenea, diferiți cunoscuți de-ai lui, îi făceau clasificarea nebuniei, așezând-o între monomanie și imbecilitate; alții — tot prieteni — spuneau între două șprițuri: „Ia, un nebun a fost toată viața,

„A știut pe ce lume trăește!” Alții puneau nebunia lui pe seama unei boale necăutate, iar cei mai mulți îl dădură uitărei, căutându-și de treburile lor de fie ce zi.

Nevasta și copiii plânseseră o vreme, dar și ei, treptat, începură a a pluti pe apele măloase ale vremii, și făceau și ei așa cum credea și putea fiecare... Așa că, — pot zice —, prietenul meu murise de-a binelea. Uitarea — balsamul care face să se ierte toate păcatele ome-nești — lucrase și aici, cu temei...

Și iată că, într-o zi de sfârșit de vară, gânduri felurite îmi purtară pașii spre schitul unde își ducea viața prietenul meu... O dorință arzătoare mă împingea într-acolo, în afară de durerea profundă a unor necazuri recente. Oamenii îmi aruncară în suflet o chinuitoare nedumerire... Ca spre o lămurire, așa plecai spre schit.. Bănuiam eu unele lucruri, care îmi făcură credința mai de mult, că nebunia prietenului meu era ciudată... Plecai pe jos spre zarea dealului din față, și mergând cugetam la acestea... In aerul încălzit de soarele sfârșitului de vară sburau gănganii și pasări, iar câmpiile se întindeau masive, ca o spinare monstruoasă și imensă, pe care-o încingeau curelele groase ale drumurilor de tot felul...

Când mă văzu surâse, ca și cum nu mă întâlнисe din ajun, și, întinzându-mi mâna, îmi zise simplu:

— „Ce mai faci?...”

Simții în mâna mea o mână aspră și noduroasă. Ii răspunsei, că am venit să-l văd...

Și tot așa de simplu, ne așezarăm pe două buturugi din spatele schitului și ne întrebaram de sănătate... Nimic de pe chipul său senin nu arăta vre-o tulburare a minții, iar vorba îi era legată și cu înțeles. Atât, că surâdea prea des, rostind rar cuvintele. Sau poate aceasta era numai părerea mea... Ii dădui lămuriri despre cele petrecute la oraș, despre ai lui; — prietenul, mereu surâzător, dădea din cap și nu întreba nimic... Ai-fi putut crede că un dispreț desăvârșit îi încleștează sufletul, — dar nu era acesta adevărul, de vreme ce, după ce ascultă vorbele mele, își alungă surâsul în fundul ființei, și dând din cap rosti mai mult în sine:

— „Sărmanii oameni, — sărmani...”

Nedumerirea mea deveni — se înțelege — aproape chinuitoare. Spre seară stăturăm în cerdacul odăii lui... Și așa, deodată, fără să mă mai pot stăpâni, îi spusei repede:

— „Dragul meu, eu vreau să știu ce e cu tine?...”

Prietenul adăogă și el repede de data aceasta:

— „Ce e cu nebunia mea?!...”

— „Dacă zici tu așa, — fie!”

Nebunul, reluându-și calmul obișnuit, grăi, povestindu-mi:

— „Ești singurul care... dar e mai bine să trec peste asta... da... Să-ți spun ce-i cu nebunia mea?! Să-ți spun... Tu știi, dragă, întâmplările din cea de pe urmă vreme... Știi cât am pățimit în război... Iți aduci aminte, cum plângeam la regiment, într-o pădure

din dosul taberei, când vedeam murind soldații de tifos exantematic, iar zahărul și alimentele care ar fi trebuit să-i hrănească luau drumul Iașului, slujind la mesele de desfrâu ale miilor de cocote... Și în tabără mureau oamenii, blestemând... Îți mai aduci aminte, de miile de vagabonzi, care-și căutau unitățile sfărâmate, și negăsindu-le mureau pe la margini de drum și-i mâncau fiarele și corbii?... Îți aduci aminte, în ziua aceea de iarnă ghețoasă?! Știi... colo... la marginea unui tufiș... Îți aduci aminte de copilașul mort, care stătea cu mâinile împreunate spre cer, de parcă s'ar fi rugat lui Dumnezeu?! Știi, pe urmă, cum l'am îngropat, sărutându-i fruntea rece, și cum, apoi, ne-am târât mai departe, dând peste tot locul de hoituri de oameni și de vite?! Dar atunci, când din ordin a trebuit să trag asupra unui soldat, pus la stâlpul infamiei, sub învinuirea de dezertare?! În dureroasa răsturnare din iarna aceea de groază, plecase și el, din drumul retragerii, și se dusese în satul din coastă, ca să-și vadă nevasta și copiii... Și l'am împușcat... Și câți!? Dar toate sunt zadarnice, de oarece tu le știi pe toate... Au trecut, — s'au dus... Și bine că s'au dus, — și-i bine că le uităm... da... da... Nu spune altfel, că n'ai dreptate... Uitarea aici își are rostul ei... Dacă ți le-am reamintit, am făcut-o numai în scopul pe care ai să-l vezi...

Ne-am întors acasă... Puțin după desmeticire, oamenii noștri își începură viața, pe care o știi... Goniți de dinapoi de spectrul morții de care deocamdată scăpaseră, — oamenii se îmbulziră spre viață... Viața devenea ca și un dușman pe care trebuiau să-l devoreze... Bine, — treaba lor, mi-am zis... Face fiecare ce poate, — și vrea ce poate... Aici începe însă... da... să-i zic... nebunia mea... Zălog firii mele, — și înduioșat și mai mult de amintirile războiului, pe care eu nu le puteam uita de loc, — am început o viață de luptă pentru obștime... Aș fi putut și eu să mă trag deoparte, undeva, într'un loc de liniște și de înavuțire sigură... Eram gata să mă așez într'un orașel liniștit și curat, unde să practic o avocatură sigură și așa de rentabilă, încât acuma aș fi fost de mai multe ori milionar... Eu însă n'am făcut așa, cu toate că nevasta îmi spunea ades: „tu, măi omule, nu știi pe ce lume trăești...” Eu, în loc de asta, m'am reîntors în orașul meu, care eră pe jumătate devastat, pe deantregul sărăcit și supt de cotropitori. . Veniră zile grele... Le învingeam pe toate cu convingerea că trebuie să luptăm pentru a aduce în lumina zilelor ce vor veni o altă viață, de bine și de dreptate... Așa ziceam atunci... Aici, nebunia mea începu să se desvolte... Să nu te mire luciditatea mea, dar așa e... Veniră atunci vre-o câțiva ani de sbucium diavolesc... Frământările obștești începură... Lăsam toate deoparte și plecam în mijlocul oamenilor... La început, nevasta nu zise nimic... Iubirea ei pentru mine învingea îndoielele, dar, treptat, cu mărirea sărăciei în casa noastră, nemulțumirile începură... În po-triva noastră erau toți acei cari voiau să profite de viață, — erau toți acei care, în războiu, își rotunjiseră averea și situația, — erau oamenii fără scrupule și fără îndoeli... Știi foarte bine, că doar am dus lupta laolaltă...

Și cu cât îndârjirea se învârtosea în luptă, cu atât sărăcia era mai mare în casa mea; abia aveam ce mânca... Imi aduc aminte: în iarna aceea grea, când au fost alegeri... Am plecat de-acasă cu câțiva lei în buzunar, și am stat trei zile în propagandă, înghețând și desghetându-mă de douăzeci de ori pe zi, — vorbind sătenilor de drepturile lor; — iar acasă, nevasta, fără un ban, încropea nevoile din cine știe ce împrumut sau vânzare... A trebuit, firește, din pricina luptei, să mă pun rău și cu multă lume... Zeci de dușmani nevăzuți unelteau în oraș împotriva noastră, urzindu-ne din minciuni și calomnii o situațiune din cele mai teribile. Le știi toate. În vremea aceasta, am simțit cum se depărtează de mine lumea. Întâi, cei pentru care luptam. Ciudat, nu-i așa? Dar știi că nu spun minciuni. Norodul, dragă, nu se vrea ajutat. Asta-i una. Noi am zis: să-l ajutăm fără voia lui, — și l-am ajutat, — și el ne-a urât. I-am arătat minciuna în care zace, și el ne-a dat la cap. I-am arătat care-i calea dreaptă, și el ne-a disprețuit. Dar nu despre acestea vreau să-ți spun, — ci despre nebunia mea. Se înțelege, că în vremea aceasta, sărăcia făcea ravagii în casa mea. Încet-încet, începu să se depărteze și familia de mine. Intr'o zi, nevasta îmi zise cu glas neobișnuit: — „Aceasta-i o purtare *imorală*,” vorbind de purtarea mea. Auzi: imorală...

De-atunci, începu lupta în mine însumi în jurul acestei vorbe. Imi auzeam raționamentele: om imoral, adică omul care, uitând de-ai lui, luptă pentru ceilalți; — om imoral, adică omul care având coala, la îndemână înavuțire sigură și lesnicioasă, preferă o sărăcire prelungită, numai și numai să isbutească să ridice norodul din întunec și nedreptate; — om imoral, adică omul care, în loc de a uita durerile grele din vremile de restriște și a ajunge astfel om mare, le împrospeștează în fiecare clipă și luptă pentru răsbunarea atâtor frați dispăruți în învălmășeala cea mare; — om imoral, adică omul care nu-și înțelege vremea în care trăiește, și care crede că poate schimba viața noroadelor prin viața lui de trudă, muncă, cinste și celelalte surate.

Atunci, veni trezirea, — dar odată cu ea și nebunia... Văzui adevărul în ziua când după ani de muncă și de sacrificii, norodul ridică în lumină și puse în fruntea lui, tocmai pe acei care îi erau dușmani, — iar pe noi ne alungară, blestemându-ne. Îți aduci aminte... În ziua aceea, nevasta — și chiar băiatul cel mare, — îmi spuseră cu glas aspru:

— „Ai văzut? Ce-ai făcut cu viața ta? Ce-ai făcut cu viața noastră?!”

Rămăsei uluit, — strivit între firea mea și realitate. Deoparte întreaga mea ființă, — de cealaltă: realitatea, și amândouă formidabile. Am căzut pe gânduri, greu... Zădarnice fură încercările a lor mei, — și ale voastre. Un gând năpraznic punea stăpânire pe ființa mea: *cel ce face ca mine, e un ne-om, — un nebum?!* Iată, ideea aceasta este întreaga mea existență sufletească de atunci încoace, — e nebunia mea.

Pe urmă, știi ce s'a întâmplat... Zi cu zi, m'am convins că sunt o povară pentru ai mei, și că ei, fără mine, își capătă libertatea deplină de a fi și a rămâne în rândul oamenilor normali. Cu mine ar

fi rămas mereu, niște nenormali, — niște imorali ca și mine, sau și mai rău: niște oameni morali stânjenți de-un imoral, — de-un nebun.

Când gândul acesta se lămuri desăvârșit în mîntea mea, — tot ce-a urmat a fost foarte lesnicios. Cum se desprinde frunza de pe ram și cade jos, — așa m'am desfăcut eu de societatea oamenilor sănătoși, plecând să-mi ascund urâciunea morală a ființei mele.

Și iată: am venit aici... Și este o vreme de când stau și cuget mereu asupra aforismului pe care ți l-am spus: *cel ce face ca mine e un ne-om, — un nebun?!* Asta-i marea întrebare.

Acuma oamenii m'au uitat, — de sigur: dar eu nu uit acest gând.

Când prietenul isprăvi de povestit, — sus în pădure un huhurez își spunea numele la răstimpuri, de par'că și el ar fi ridicat pără și ar fi hulit pe-un om, care în loc de a vedea ca oamenii realitatea acestei vieți, se preocupă de întrebări nebunești, fără nici un rost.

Reîntorcându-mă, spre seară, în oraș, nu știu de ce aveam crezarea că mă cobor în iad.

AL. LASCAROV-MOLDOVANU

Sistemul administrației financiare

O crudă ironie vine să-și bată joc de ministerul despre care se crede că e condus cu cea mai mare râvnă și severitate: de acela al Finanțelor. Alarma pe care o dau gazetele dela București vizează aproape exclusiv acest minister, care, îngrijorat de veștile ce se primesc de pretutindeni, încearcă să facă față abuzurilor. Ordonă anchete și aplică sancțiuni. El acționează chiar și față de public, cu intenția de a calma spiritele. Ordonanțele circulare, cari altădată erau strict confidențiale, acum se publică în *Universul*. Și, lucru de neînțeles, toate străduințele rămân zadarnice. Răul nu numai că nu scade, dar el se tot întinde mereu, cuprinzând toate serviciile din cuprinsul țării. Situația este atât de gravă, încât inspectorii, împotriva cărora ne-am ridicat cuvântul deseori în aceste pagini, au devenit prea puțini ca să ancheteze fără de legile de pretutindeni, dar mai ales dela perceptorele rurale. De alunecările morale ale acestora ne sezizăm și noi pentru a ne spune cuvântul.

În administrația financiară, ca pretutindeni, cauzele degradării sunt multiple. Unele principale, altele accesorii. Printre acestea din urmă sunt: destinderea morală postbelică, politica de partid, slaba retribuțiune a funcționarilor, lipsa de selecționare și controlul neserios, ineficace. În fruntea cauzelor principale stă însuș sistemul administrativ, cu toate greșelile lui. De acesta din urmă ne vom ocupa și noi, mai ales că celelalte sunt destul de cunoscute din presa zilnică. Ca să fim drepți, și ca să evităm concluziile greșite, ne vom mărgini la teritoriul Ardealului, a cărui organizație administrativă o avem sub ochii noștri.

Se știe, că, până la noua lege financiară, administrațiile financiare județene nu aveau decât un număr restrâns de perceptorate, în centrele cele mai importante din județ. În comunele rurale nu erau servicii fiscale speciale. Notarii comunali și cercuali, ajutați de primari, îndeplineau și funcțiunea de agenți și încasatori fiscali.

Asimilarea organelor administrative comunale serviciului fiscal a fost o măsură foarte înțeleaptă, verificată de o practică îndelungată. Notarul comunal, căruia i se cerea o pregătire temeinică, avea toată

priceperea în a calcula și a impune dările de tot soiul, iar primarul, care în baza legii comunale maghiare trebuia să aibă o anumită avere imobilă, oferea garanția materială. Sumele încasate pe un timp anumit rămăneau în paza și grija primarului, care din timp în timp le vărsa perceptoratului respectiv. Organele fiscale nu duceau nici o teamă, că primarul își va însuși banii încasați, deoarece aceștia nu întreceau nicipdată valoarea averii sale imobile. Perceptoratele fiind puține, ele erau organizate pe baza aceluiași principii de dublă garanție.

Odată cu noua lege financiară a urmat și descentralizarea vechilor perceptorate, organizându-se în fiecare comună mai mare câte unul. Vorba vine, că s'au organizat, căci în realitate s'au creiat o seamă de casierii publice, și nimic mai mult, în localități fără serviciu de siguranță publică și fără funcționari cu destule garanții morale și materiale. Căci, iată în ce consistă pretinsa organizare.

Descentralizarea perceptoratelor reclamând dintr'odată un număr înzecit de oameni, era imposibil ca aceștia să se poată recruta dintre elementele cele mai bune. Din acest motiv, condițiile de primire s'au redus până la ultima limită, la scris-cetit. Copiști fără nici o clasă de liceu, și fără nici o bază economică, au ajuns să mânuiască milioane.

Abia înjghebată noua organizație, repede s'a văzut că nu va putea corăspunde grelei misiuni ce o așteptă. Astfel în cele din urmă s'a recurs tot la vechiul sistem, dar fără a reface lucrurile. Tot secretarul comunal — cel mai calificat și mai priceput — a devenit spiritul diriguitor al fiscului, dar fără ca pe urma activității lui din prezent să aibă aceeaș mulțumire sufletească. Trimițând sumele încasate perceptoratului comunal, el nu mai are garanția că rezultatul muncii lui va ajunge, de fapt, la destinație. Prin noua organizare a perceptoratelor s'au sustras garanțiile materiale care erau mai demult; principala greșeală de unde izvorăsc toate relele. Căci, ce răspundere materială pot să impună unui om, care nu are nimic, sau aproape nimic, și la ce răspundere morală pot conta din partea unor oameni fără nici o școală?...

Privind lucrurile prin prizma realităților, să nu ne mirăm deloc că lucrurile au ajuns până aci. Sunt semne că nici nu am atins încă culmea demoralizării. Fărădelegile vor lua proporții tot mai mari, orice măsuri drastice se zice că s'ar lua, și oricâte inspecții se vor face. Precum severitatea de multe ori brutală a poliției noastre nu poate micșora cu nici un procent numărul infractorilor — deoarece ei sunt produsul unei societăți, legi și moravuri propice — tot astfel stăm și cu corpul funcționarilor financiari, o societate și el, îndrumat de legi și regulamente. Să reformăm sistemul, legile și practica lor internă și numai apoi să ne așteptăm la o îndreptare. Până nu se va produce această radicală schimbare, toate străduințele organelor de control vor avea rezultatele amintite ale poliției. Iar loviturile de milioane, în ciuda revoltei unanime vor continua să dăinuiască, atâta timp cât o stare de lucruri nenorocită le va încuraja.

P. NEMOIANU

Omul și politica

— Câteva constatări asupra cetățeanului —

De când Aristotel a definit pe om un animal politic, cei doi termeni, om și politică, n'au mai fost nicicând separați.

Totuși definiția lui Aristotel nu era o descoperire, ci o simplă constatare; o pecete aplicată pe cecece a fost mereu și mereu va fi. Dacă Grecii întrebuițară ajectivul *politikòs* pentru a indica pe cetățean și numele *politiké* spre a denota politica, ei numeau *politeia* atât dreptul de cetățenie și participarea în administrarea statului, cât și administrarea însăși a treburilor publice, guvernarea statului. Toate aceste cuvinte erau derivate dela tulpina unică *polis*, cu care ei indicau Atena, Troia și orice alt stat într'adevăr liber. Dar definiția lui Aristotel, în afară de o constatare, a fost o definiție în care ajectivul *politic* a servit a descrie pe *om* printre alte animale și a-l distinge.

Omul nu poate fi decât un animal politic, nu poate fi decât cetățean printre alți cetățeni, deoarece el singur nu poate trăi și nu trăește decât în societate. Și e totdeauna cetățean, pentru că acționează totdeauna pentru statul în care e cetățean, în care trăește ca cetățean, bun sau rău. El e legat de statul său cu un lanț indivizibil și puternic. Nu poate sta în afară de el și nici nu stă; muncitor umil sau puternic, invalid sau valid, capabil sau incapabil, el face parte din statul său, pe care poate să-l recunoască sau nu. Trăind între granițele unui stat, vorbindu-i sau nu limba, observându-i sau nu legile, constructor sau distrugător, muncitor sau parazit, omul e al aceluia stat.

E al lui, chiar când nu are dreptul de cetățenie. Poate să nu ia parte la administrarea materială a statului în care trăește fără dreptul de cetățenie, dar nu se poate abține de a coopera la dezvoltarea vieții statului. Și de fapt cooperează, ca bunăoară spectatorul, care înțepenit pe un scaun, într' un fotoliu sau într' o loje a teatrului, ia parte la dezvoltarea vieții teatrului. Fără spectatorul, înțelegător sau nu în artă, subvenționator sau parazit al artei, nu poate fi teatru. Chiar omul care nu are cuvânt în politică face operă politică. E deajuns ca

el să pretindă de a avea cuvânt în politică, pentruca acea absență aparentă să se arate ca realitate. Face operă politică și omul care renunță la toate drepturile sale de cetățean pentru a se da la o parte, chiar dacă umblă cerșind o bucată de pâine din poartă'n poartă, sau se'nchide'ntr'o mănăstire, ori se ascunde în vr'o peșteră spre a birui acele tentațiuni cari făcură celebru pe sf. Anton călugăr. Și acesta, fugind de lume, trăia din lume, pentru lume și în lume. Nu voi să trăiască în stat Caton, dar pentru a reuși a trebuit să se anuleze. Pentru a nega statul, trebuia să se nege pe sine însuși. Se ucise spre a se afirma pe sine însuși, se negă însă pe sine însuși, afirmând statul.

Dacă sunt atât de indisolubile legăturile ce strâng pe om de stat și pe stat de om, face operă politică și cine crede să se sustragă competițiilor politice, pentru a le judeca cu ochi de filozof. Chiar dacă filozoful politic nu se arată mulțimii și preferă tumultului mulțimilor liniștea fecundă a bibliotecii sale, cugetarea sa devine armă și scut al partidelor cari combat pentru ea, fără virtutea lui, așa după cum armele și scutul lui Achille deveniră armele și scutul lui Patroclu, fără a avea virtutea lui Achille.

Și e bine că e așa; cugetarea lui nu trebuie să rămână ascunsă printre hârtiile prăfuite ale vre-unui sertar de birou sau închisă în creierul său. Virtutea sa ar servi atunci statului atât cât serviră ca să oprească pe Gali bărbile venerabile ale senatorilor romani, cari așezăți pe scaunele curule, le așteptau impasibil și cu demnitate sosirea. Dacă omul e animal politic, și nu poate să nu fie animal politic, nu e om acela, care, muncind sau stând la o parte, preocupându-se sau desinteresându-se de viața statului, fiindu-i potrivit sau sprijinind-o, să nu valoreze și să nu producă în politică.

Dacă viața politică a societății și a statelor e făcută astfel încât și cine socotea de a se desinteresa de politică face operă politică, viața prosperă sau oficioasă a statelor nu depinde decât de însuși idealul de viață al oamenilor cari compun conștient sau inconștient statele. Prosperitatea și ruina statelor e opera lor; istoricul știe cum statele prosperează numai când fericirea lor e în inima cetățenilor, ca o fericire proprie, ca sânge din propriul sânge, carne din propria carne, și cum ele tânjesc când cetățenii le consideră streine de ei.

Câtă vreme în Atena nu avu mare importanță Cleon, bunăstarea ei fu grija de căpetenie a oamenilor, și Atena era în culmea splendoarei sale. Câtă vreme în Roma nu a fost celebrat Apiciu, care sub August găsi mijlocul de a mânca continuu, Roma a fost regina lumii. Dar când în Atena domnia Cleon și cei mai buni stăteau rezervați, pentru a nu se mesteca cu el, și când în Roma stăpâna nepăsarea față de treburile publice, Atena și Roma decăzură.

Evul mediu, îndemnând pe oameni la mântuirea sufletului și considerându-se acest pământ ca o „vale a plângerii” și ca adevărată patrie aceea cerească, îndepărtă tot mai mult pe oameni de cele pământești și slăbi tot mai mult viața statelor. A trebuit ca oamenii să reînceapă a se interesa de pământ, de propriul pământ, pentru ca să

reînflorescă industria și comerțul și în felul acesta viața să merite într'adevăr să fie trăită.

A fost o vreme când aristocrația românească s'a desinteresat de viața politică și lipsa sa de interes servi la întărirea conștiinței politice a altora, cari reclamă dreptul de a îndruma viața publică românească în sensul vederilor lor; aristocrației românești i a păgubit pasivitatea politică. A fost o vreme când comerțul și industria românească s'au desinteresat de viața politică și această desinteresare servi activității dușmănoase a altora. Câtă vreme țărănimea românească n'a luat parte prin vot la viața politică, interesele ei înalte erau înțelese și îndrumate prin prisma intereselor specifice ale clasei sociale minoritare. Numai dreptul de vot însă, nu-i suficient existenții unui ideal în viața politică, el e un mijloc de manifestare legală, mijloc care poate servi și la nimicirea idealismului politic.

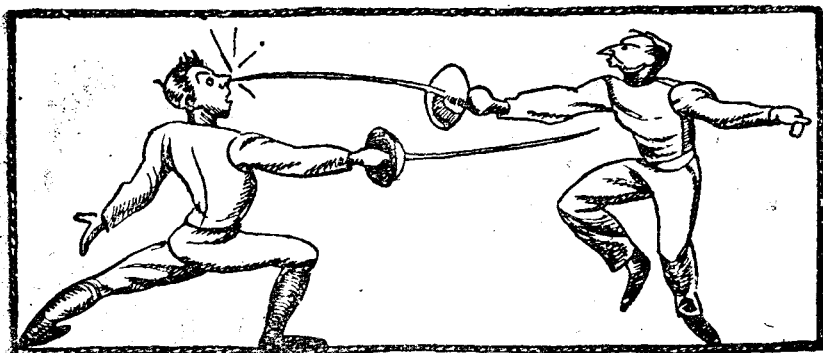
Cândva, mai curând sau mai târziu, atât la noi cât și aiurea, cultura politică va deveni, în forme simple și precise, un patrimoniu al mulțimii; solidarismul social, antiteza lui: individualismul, problemele născute din interdependența grupurilor politice, îndrumările de ordin tehnic și altele, sunt și vor rămânea teren de explorare al omului de știință și vor da loc totdeauna la speculațiuni doctrinare încălcite.

Educația cetățenească nu prefăce pe cetățeni în școlari, ci întipărește în mintea omului matur adevăruri simple din viața socială. Numai cetățeanul educat cetățenește poate avea un ideal în viața politică și în raport cu puterile lui intelectuale și morale el imprimă colectivității idealul său.

Dacă proceduri josnice pângăresc viața politică, cetățeanul conștient are mai mult datoria să intervină, să nu fie simplu spectator al scenei pe care se joacă opera lui, opera tuturor, ci să intervină cu puterea lui morală și intelectuală oriunde se chibzuesc și se 'nfăptuiesc rosturi sociale; să intervină, să determine curente de idei bune, căci toată cultura unui popor și chiar toată existența lui națională atârnă în mare parte de curente de idei care-l străbat. Sunt curente care îl înv'orează, îl întăresc și-l înalță, și sunt curente care-l slăbesc, îl spălăcesc și-l omoară de viu.

Numai prin contactul neîntrerupt cu problemele vieții publice, prin optimismul realist al posibilităților noastre de înfăptuire pentru toate vremurile, prin stăpânirea deplină a sentimentului național activ poate Românul să facă operă politică bună și prin discernământ să lăpede coaja fetișismului ce-l orbește cu razele închipuite, care rotesc pe capetele unor zeități de carton.

VICTOR JINGA

GAZETA RIMATĂ

Cu ochii 'nchiși...

Primesc și astăzi fuziunea cu partidul național; stau cu brațele deschise, dar nu și cu ochii închiși.

Din discursul dlui N. Iorga la Craiova

*Cum trece vremea și n'ngroapă...
Prin anii duși cum te mai pierzi...
Mai ieri eram numai de-o șchioapă
Și mândopam eu prune verzi.
In friguri adormeam pe pernă,
Și-adeseori credem că mor;
Dar dulcea dragoste maternă
Asupra-mi s'apleca ușor
Cu mâna ei autoritară
Și cum aș fi sorbit hașiși
Luam un pahar de sare-amară
Cu ochii 'nchiși...*

*Apoi, când zarurile sorții,
In toiul cruntului răsboiu,
Ne-au aruncat în brațul morții
Și-am încercat să fim eroi,*

Pândind în umede tranșee
Porunca 'ntâiului asalt,
Nu mai știam viața ce e,
Când ne rostogoleam în salt...
Sergentul meu, cu arma ruptă,
Căzu 'ntre cei dintâi uciși,
Dar noi ne-am avântat în luptă
Cu ochii 'nchiși...

Aceeaș tragedie cruntă
S'a petrecut (în stil mai mic)
Acum o lună, la o nuntă,
Unde'ngroparăm un amic.
Mireasa, ca o buturugă,
(Cu tot venitul ei frumos)
Desigur, ar fi pus pe fugă
Pe-un mire mult mai curajos,
Dar bietul om plecându-și capul
Ca subț un nemilos tăiși,
Martirizat, înghiți hapul
Cu ochii 'nchiși...

Deci, știe bine ce vorbește
Și domnul Iorga în discurs.
Fuziunea, dânsul o primește
Și 'ntinde mâna... (Ca un urs.)
Dar, dacă vrea să se unească
Cu ceata lui Zosim Chirtop,
Și dacă vrea să găzduiască
Pe popa Man și Ciceo Pop,
Să fină vorba noastră minte:
De vrea menaj cu-așa derviși
Să 'ntindă brațele 'nainte,
Cu ochii 'nchiși...

COSTICĂ PERTRACTARE

autorul faimoasei romanțe: „Inchide-ți ochii dulci”

INSEMNĂRI

Ardealul și partidele politice. — Pornind dela un articol al d-lui dr. Ciugureanu, publicat în revista *Societatea de Mâine*, ziarul *Patria* găsește încă odată prilejul să repete o seamă de păreri cunoscute, cu privire la rostul partidelor politice în nouile provincii. Gazeta d-lui Iuliu Maniu neagă pur și simplu dreptul de existență al acestora. Inchinând încă odată un imn de slavă acelei solidarități provinciale de pe vremea Consiliului dirigent, căreia îi duc dorul toți foștii comisari de alimentare și toți foștii vămași dela Turnu Roșu și Predeal, *Patria* își mărturisește păcatul: — „Noi n'am fost în stare să punem stavilă năvălirei în nouile provincii a politicianismului păcătos“. Și mai departe: „Cetățenii nu erau pregătiți pentru primirea partidelor politice; nu avem nevoie de ele“.

Cetățenii nu erau pregătiți... Aceasta ne amintește anecdota celebrului om prudent, care nu voia, Doamne ferește, să intre în apă mai înainte de a și să inoate. Și, pentru că nimeni nu poate învăța să inoate fără să intre în apă, dilema nu se mai isprăvea niciodată. E tocmai ceea ce ar fi dorit

și d-l Iuliu Maniu, care, în fruntea guvernului său autonom dela Sibiu n'ar fi vrut să se avânte în valurile largi ale politicii românești integrale mai înainte de a se asigura de un bun colac de salvare: cărmuirea perpetuă cu colaborare alternativă.

Evenimentele s'au desfășurat însă altfel. Recenta istorie a României întregite e de față, pentru a lămuri lucrurile în limita posibilei obiectivități. Solidaritatea Ardealului, dacă aceasta putea să fie o soluție politică, a rupt-o d-l Iuliu Maniu însuș, în ziua când, cu oamenii săi devotați, a refuzat colaborarea cu d-l general Averescu, după ce o admisesse pe aceea cu partidul țărănesc. D-l Iuliu Maniu, prin această imprudentă atitudine, nu numai că și-a îngăduit să se amestece în luptele dintre partidele vechiului Regat, dar a manifestat pretenția de a juca un rol de arbitru, opunând un imaginar drept de *veto* tocmai aceiei organizații politice care se bucură de sufragiile țărânilor de dincolo de Predeal. Guvernul d-lui general Averescu s'a format atunci și fără concursul d-lui Iuliu Maniu, având reprezentanți din toate celelalte provincii.

Eră posibil oare, ca Ardealul, în în-
tregimea lui, să fie aruncat în opoziție
față de restul țării?

Dar, pentru ce să mai reamintim
aceste fapte, atât de cunoscute? Au
trecut de-atunci aproape cinci ani,
partidul d-lui Iuliu Maniu s'a împuținat
din ce în ce mai dureros, solidaritatea
provincială a Ardealului nu mai poate
fi refăcută și singura soluție pentru
reabilitarea acestui colț al României
rămâne participarea lui, cu puteri tot
mai crescute, la viața publică a țării
întregi. Ieremiadele nu mai folosesc
la nimic. Și cu atât mai puțin lacri-
mile acelora cari aruncă pe seama
altora propriile lor greșeli.

Cine a plagiat? — Colaboratorul
nostru dl. Septimiu Popa a fost invi-
nit într'un lung articol din ziarul *Lupta*,
că ar fi plagiat o novelă a sa, publi-
cată în *Țara Noastră*, după altă no-
velă a dlui Vasile Savel, intitulată:
„Oaspetele cel așteptat”. D-l Septimiu
Popa se apără astfel de acuzația ce i se
aduce, risipind orice umbră de îndoială:

„În numărul 841 al ziarului *Lupta*
s'a publicat o cronică literară în care
se susținea, că nuvela mea „O curte
pustie”, publicată în numărul din 7
Septembrie 1924 al revistei *Țara Noastră*
e o prelucrare a novelei „Oaspetele
neașteptat” de d. Vasile Savel, publi-
cată în anul 1923 în coloanele aceleiași
reviste. Va să zică, un plagiat în ade-
văratul înțeles al cuvântului, „caracte-
ristic,” cum zice d. cronicar, (a cărui
bună credință de altcum o recunosc).

În interesul *cinstei* mele țin să dau
următoarele lămuriri. Nuvela mea nu
poate să fie o prelucrare a novelei
dlui Savel din simplul motiv, că am
publicat-o cu trei ani mai înainte, în
numărul de Rusalii al ziarului popo-
ral *Unirea Poporului* din Blaj sub tit-
lul „Soacra soacrelor”. Despre aceasta
se poate convinge oricine citind foile-

tonul *Unirii Poporului* dela Rusaliiile
anului 1920. Făcând unele mici schim-
bări în text și fiind cetitorii revistei
Țara Noastră cu totul alții decât cei
ai *Unirii Poporului*, am rugat pe dnul
prim redactor al acestei reviste să o
publice, *informându-l, bine înțeles, că*
a mai fosi publicată odată. Cred, că
prin acestea am dovedit în de-ajuns,
că e absolut cu neputință să fiu în-
vinuit de *plagiare*. Pentru orientarea
publicului cititor țin să declar, că nici
eu nu pot să acuz pe d. Savel că m'ar
fi plagiat pe mine, iarăși din motivul
că foarte cu greu se poate presupune
să fi citit d-sa în 1920 *Unirea Popo-
rului*. Un scriitor cinstit scrie uneori
bine, uneori rău, (unii din ei numai
bine, ori numai rău), dar *nu plagiază*
niciodată.

Și-acum încă o lămurire cu privire
la motivul de inspirație al novelei. E
o istorie adevărată, ce mi-a povestit-o
un țăran din județul Sălaj în toamna
anului 1917 pe drumul dintre Ciucea
și Poieni (jud. Cojocna), unde eram
preot în acea vreme. Faptele s'ar fi
petrecut, într'un sat dela poatele Mese-
șului. Nu mi-am bătut mult capul dacă
e adevărată ori nu, dar am scris încă
atunci nuvela și am ținut-o în sertar
din motivul, că pe-atunci ardelenii nu
prea aveau unde să-și publice nuvelele.
În 1920, *așadar cu trei ani înainte de*
apariția novelei d lui Savel am
publicat-o în *Unirea Poporului*, iar în
1924 de dragul unor schimbări și în
Țara Noastră“.

Cu aceste lămuriri prea destule,
noi, cei dela *Țara Noastră* credem
că discuția s'a închis definitiv.

Naționalismul activ. — Spre com-
plecta bucurie a ziarului *Adevărul*,
care-i reproduce aiudoma proza într'o
strigătoare manșetă tipografică, dl Gh.
Mărzescu, ministrul Justiției, a rostit
următoarea apreciere cu prilejul con-

gresului liberal din Iași. — „Tineretul acela, căruia i s'a dat în ultimul timp educația națională a distrugerii, aș fi voit mai bine să-l văd la solemnitatea descoperirii busturilor celor mai mari maeștri ai literaturii române, aș fi voit să-i aud glasul la mormântul lui Avram Iancu.“

E o lecție care sună în gol, căci imputarea adusă studenției noastre e nemeritată. Nu știm, dacă dl Gh. Mărzescu citește *Viitorul*. Ar fi o obligație, pe care i-ar dicta-o situația sa de fruntaș guvernamental. În acest caz, ar fi putut să constate acolo, negru pe alb, că glasul tineretului universitar s'a auzit la serbările lui Avram Iancu prin rostul însuflețit al dlui Nicolae Buta, care, în modesta sa haină de muncă, fără decorații strălucitoare și fără mănuși albe, a rostit la Baia de Criș, unde a fost rânduit să vorbească, o cuvântare frumoasă și plină de tâlc. Și un glas asemănător ar fi evocat, se înțelege, și la mormântul lui Barbu Delavrancea, puterea răscolitoare de suflète a ideii naționale, dacă organizatorii acelei pioase serbări s'ar fi gândit să invite și un reprezentant al studenției ieșene.

Dar, lăsând la o parte aceste două acuzații nedrepte, gestul dlui Gh. Mărzescu, ministrul Justiției, ni se pare riscat și din alt punct de vedere. Vorbele de mai sus au fost rostite la o întrunire a partidului liberal, partidul acela care, numărând cândva printre rândurile sale pe câțiva din acei „maeștri ai literaturii române“, a făcut ceea ce i-a stat în putință pentru a și-i înstrăina; partidul acela, care în ceea ce privește cultul memoriei lui Avram Iancu ne-a dat, în zilele noastre, vestita afacere dela Răchițele, menită să răpească Moșilor strămoșeștile lor păduri din Munții Apuseni.

Cu asemenea naționalism activ nu se glumește!

Un program secret. — S'a pomenit, în foarte multe rânduri, despre programul de guvernământ al așa numitului partid național din Ardeal. Niciodată nu s'a vorbit mai mult despre un lucru inexistent; căci, programul partidului dlui Iuliu Maniu, dacă lăsăm la o parte dezideratele comitetului de păcificare națională dela 1848 și cele nouă puncte dela Alba Iulia, n'a depășit niciodată slăbuța formulă a fostului președinte al Consiliului dirigent: democrație, naționalism și legalitate.

Iată însă, că *România*, oficiosul dela „Majestic“ al partidului, supărându-se foarte din pricina atâtor ironii deplasate, s'a hotărât să răspundă odată pentru totdeauna colomniatorilor, strigându-ne în față: — „Ni se cere a fișea programului de guvernământ. Primim să-l arătăm, imediat ce vom lua conducerea, și făgăduim să-l executăm“.

Adică, până atunci, programul de guvernământ al dlui Iuliu Maniu rămâne o taină insondabilă, ca veșnic nerezolvatul „perpetuum mobile“, ca drama dela Mayerling, ca însuș misterul vieții. Zadarnice sunt toate nedumeririle alegătorilor, zadarnice sunt rugămintele amicilor, zadarnice somațiile adversarilor; dl. Iuliu Maniu nu declară nimic. Soluțiile sale stau închise în eprubete pecetluite cu ceară, proiectele de legi sunt încuiate într-o enormă ladă ferecată, principiile sale au fost transcrise cu scriere cifrată, a cărei chee n'o știe decât dl Ciceo Pop...

Președintele comitetului de o sută dela Cluj a jurat pe sfânta vergură Maria să nu-și trădeze programul decât în ziua când va fi chemat la cârmă țării. E, cu alte cuvinte, un program pe care nu-l vom cunoaște niciodată...

Amnestie. — Intr'unul din numerile trecute ale *Țării Noastre* ne-am oprit, vreme de două minute, nu mai mult, ca se semnalăm o aprinsă campanie

începută de *Lupta* în favoarea fostului locotenent Rodrig Goliescu, a cărui grafiere susnumia gazetă o pretinde în mod imperios, după propria sa mărturisire, de câțiva ani încoace. Pentru a nu fi rău înțeles, ne-am lămurit dela început, arătând că nu suntem atât de haini la suflet, încât să stărpim în noi înși-ne simțământul creștinesc al milei pentru cei cari și-au ispășit cu pocăință greșala. În cazul special al fostului locotenent Rodrig Goliescu, am adăugat, se prea poate să se fi procedat cu prea mare asrime, deaceea, dacă o fărâmă din clemența regală se va abate asupra nefericitului trădător, nu ne vom așeza tocmai noi în rândurile celor cari nu știu să ierte. Cu alte cuvinte, nu soarta protejatului *Luptei* ne interesează, ci tonul pe care-l adoptaseră protectorii. Aceștia publicau lungi articole ditarambice, dintre cari unul mai cu seamă fusese intitulat pur și simplu: „Goliescu“ cereau grafierea acestuia de trei ori pe zi, pe un ton răstit așa încât condamnatul Consiliului de război din 1914 amenința să devină un adevărat martir al militarismului, o victimă a justiției de clasă, un al doilea căpitan Dreyfus.

Credeam, că și această campanie a fost pusă la cale tot de dl. Albert Honigman, cunoscutul doctrinar al amnestiei. Ne-am înșelat; după colțul unei perdele răsare capul inteligent al domnului C. Mille, luând asupra sa răspunderea celor scrise în *Lupta*. Dl. C. Mille, după o carieră jalnică de publicist, care detează de treizeci și ceva de ani, ne asigură, cu acest prilej, că e major; și, după atâtea injecții de fonduri suspecte din agitata sa activitate, ne informează că e vaccinat. Prin urmare, îndeplinind aceste două condiții esențiale pentru un instrument de opinie publică, declară solemn că nu vrea să pătimească alții de pe urma unui act de curaj, care e numai al său.

Va să zică, nu e dl. Albert Honigman la mijloc; e dl. C. Mille... Să nu se supere fostul director al *Adevărului*, dar, pentru noi, e acelaș lucru. Ba, poate și mai rău, deoarece cu dumnealui, chiar major și vaccinat cum se găsește, cu greu ne putem angaja la o discuție. Dl. C. Mille mănuieste o logică, în fața căreia ne simțim datori să capitulăm. Dumnealui „nu discută vinovăția“ fostului locotenent Goliescu, dar strigă cât îl ia gura că e vorba despre o „eroare judiciară“. O eroare judiciară, firește, penitrucă, tot patronul *Luptei* adaugă: „pedeapsa a fost prea aspră“... Apoi, domnule Mille, dacă a fost „pedeapsa prea aspră“, aceasta nu însemnează că a fost „eroare judiciară“, și dacă „nu discuți vinovăția“, cum de pretinzi cu atâta emfază „grafierea“?

Până aici, chestiunea Goliescului, a cărui persoană, să mărturisească și publicul, nu merita atâta discuție. Cât despre vocabularul dlui C. Mille, destul de cunoscut tuturor pentru triviala sa vulgaritate, ne mărginim să-i dăm aici, veteranului dascăl al presei din strada Sărindar, un filantropic avertisment. Tenebroasa sa activitate publicistică n'a căzut încă sub prevederile amnestiei...

Prefecții călători. — O scurtă informație strecurată într'un colț de gazetă ne-a anunțat deunăzi (pentruce și pe noi?) că dl. Alex. Ștefănescu, inspector general administrativ, a fost delegat să conducă prefectura județului Ialomița. Dl. Alex. Ștefănescu e o cunoștiință recentă a districtelor ardelenesti, pe unde s'a mai plimbat, ba prefect la Cluj, ba locțiitor de prefect la Brașov, ba iarăș prefect la Solnoc-Dobâca... Sistemul prefecților călători a început să se perfecționeze. Exemplul, de altfel, pornește de sus. Pentru ce am avea numai ministri

ambulanți?

Dl. Alex. Ștefănescu n'a rămas, de altfel, singurul funcționar administrativ cu a cărui competență guvernul actual se gândește să astupe, pe rând, toate lacunile, și la Satu Mare și la Tulcea, și la Tighina, și la Mehedinți. Mai cunoaștem, prin alții, și pe d. Iulian Peter, fost prefect (până acum) în Bihor, în Turda și'n Târgul Mureș. Vorbeam odată despre puterea executivă pe roate. Rețeta merge strună. Lucrurile nu stau pe loc. *Epur si, muove...*

Concurență între confrați. — S'ar zice că un aspru vânt de dihonie suflă pe mijlocul străzii Sărindar, lăsând, deoparte și de alta, prevestirea unei furtuni apropiate. Cele două trotuare au început să se dușmănească. Din balconul *Luptei* pornesc priviri fulgerătoare. De după ferestrele, de atâteaori bombardate, ale *Adevărului* se coace un plan drăcesc de distrugere. Să fie cu puțință? Nedespărțirii confrați, cari au pus la cale împreună atâtea productive lovituri gazetărești, cari au atâtea adversități comune, să ajungă de data aceasta, pur și simplu, într'o necruțătoare concurență de tarabă?

Ce i-a învrăjbit pe bunii țvarăși de-odinioară, care-și trimiteau de *vis-à-vis* atâtea sărutări trandafirii pe vârful degetelor? Ce s'a întâmplat? De unde pornește duhul neînțelegerii? Cine a turburat dulcea armonie?

Răspunsul e foarte simplu: o diferență de un leu. Discordia s'a pornit (ca totdeauna) dela o deosebire de preț. *Adevărul*, scumpindu-se, se vinde acum cu trei lei. *Lupta* se ofere numai cu doi. E o concurență nealeală. Deci, ostilitățile au început. Și *Lupta* denunță publicului, într'un sughiț de lungă indignare, că adversarul a început să folosească proceduri dintre cele mai încorecte. Depozitarii *Ade-*

vărului strecoară reclamele acestuia printre paginile *Luptei*, vânzătorii *Luptei* sunt sechestrați la administrația *Adevărului*, și așa mai departe. Mici mișcări de strategie a colportajului, menite să aperse tirajul *Adevărului* care costă trei lei, de amenințatoarea desfacere a *Luptei* care nu pretinde decât doi.

În definitiv, nu vedem pentru ce atâtea emoție. Amândouă, nu fac doi bani. Nici d-l Iacob Rozenthal nu e un conducător de opinie publică mai prețios decât d-l Emil D. Fagure, nici d-l Albert Honigman nu e un stilist mai rafinat decât d-l Nadler—Nedelea...

Un portretist. — D-l Ioan Petrovici a strâns într'o simpatică broșură de o sută de pagini, purtând titlul *Figuri dispărute*, o serie de admirabile portrete, armonizând în chip fericit nota amintirilor personale cu un spirit fin de analiză intelectuală. Sentimentalismul panegiricului se întregește în acest chip la umbra încăpătoare a cugetării, și, din îmbinarea norocoasă a unor însușiri literare a ese cu obișnuința de a vedea adâncul înțeles al lucrurilor, d-l Ioan Petrovici face să trăiască înaintea noastră o proză elegantă și plină de culoare, în care judecata asupra oamenilor se desfășoară cu măsură.

În fruntea broșurei d-l Ioan Petrovici a așezat un articol despre Titu Maiorescu, care, după cum spune autorul însuși, depășește proporțiile unui portret, având mai de grabă dimensiunile unui mic studiu. Un mic studiu, adăugăm noi, care, lărgindu-se, ar putea fi, de-a bună seamă, cea mai justă, mai completă, și mai luminoasă carte din câte s'ar putea scrie despre marele animator al mișcării dela *Junimea*.